

14. Сугай Л.А. Гоголь и символисты: Монография / Л.А. Сугай. – 2-е изд., испр. И оп. – Vanska Bystrica: FHV UMB, 2011. – 524 с. с илл.
15. Фёдоров В.Г. Прекрасная Эсмеральда. (эмигрантские рассказы) / В.Г. Фёдоров. – Ужгород : Школьная помощь, 1933. – 199 с.
16. Ходасевич В. Книги и люди: «Современные записки» № 61 / В. Ходасевич // Возрождение. – 1936. – 8 авг. – № 4038. – С. 7.
17. Чагин А.И. Пути и лица. О русской литературе XX века [Электронный ресурс] / А.И. Чагин. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/338830/read>
18. Эйхенбаум Б.М. Как сделана «Шинель» Гоголя / Б.М. Эйхенбаум // Эйхенбаум Б.М. О прозе. – Л. : Художественная литература, 1969. – С. 306-326.

Summary. This article investigates Gogol's traditions in the narrative «Prekrasnaya Esmeralda» written by the Russian immigrant V.G. Fedorov. V. Fedorov embodies Gogol's stylistic devices, reinterprets humanistic bent of Russian literature and its «fruits» in post-revolutionary emigrant surroundings. Russian writers in exile worried about social problems, drama of 'a little man' – deceived nave soul.

Keywords. Russian emigration literature, V. Fedorov, M.V. Gogol, Subcarpathian Rus.

Отримано: 14.09.2012 р.

УДК 82 – 92(477) : 82.09

О.А. Броварська

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ЗСУВИ ЯК ОЗНАКА ПОЕТИКИ СУЧАСНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ БОГДАНА ТЕЛЕНЬКА ТА РОМАНА ІВАНИЧУКА)

У статті пропонується компаративний аналіз жанрово-стильової оригінальності подільського публіциста Богдана Теленька та відомого українського письменника Романа Іваничука. Акцентується увага на таких характерних поетикальних рисах сучасної публіцистики як жанрові зсуви та стильові експерименти у публіцистичних творах цих авторів.

Ключові слова: публіцистика, жанр, стиль, образ, поетика, поетикальні особливості, концептуальність, знаковість, семіотичний.

Сплеск публіцистики, який відбувся у часи розвитку нашої незалежної держави та є предметом окремого напряму дослідження у сучасному літературознавстві, відчутний і на Поділлі й може бути фрагментарно представлений публіцистикою письменника Богдана Теленька. Творчий масив автора являє собою ряд художніх творів, які переважно класифікуються як мала проза, і кількома вагомими публіцистичними працями. Сьогодні публіцистичні праці Б. Теленька викликають значний інтерес подільської та західноукраїнської громади й залишаються поза увагою літературознавчої критики. Ми пропонуємо підкреслити стильову оригінальність і розглянути особливості жанрової організації публіцистики Богдана Теленька крізь призму публіцистичної творчості відомого українського письменника Романа Іваничука. Акцентуємо увагу на жанрово-стильових зсувах публіцистики, які чітко проглядаються у творчості цих авторів і є характерною ознакою сучасної публіцистики.

Дослідження у напрямку жанрології публіцистики в українському літературознавстві позначені певною фрагментарністю. Поки що немає ґрунтовної праці, яка б визначила жанрову систему публіцистики, тенденції її еволюції; на часі – висвітлення проблем класифікації публіцистичних жанрів. Співвідношення концептуальності публіцистичного мислення та жанрово-стильової організації художнього твору є також малодослідженою проблемою. Востанніх студіях вчених В. Буряка, В. Галич, А. Погрібного, І. Бондаря-Терещенка, Н. Ігнатів, Н. Заверталюк, Й. Лося немає таких співвіднесень, хоча певні гіпотези у цьому плані висловлюються. Так, В. Галич, характеризує поетикальні особливості публіцистики не в класично-традиційному вияві, а в ономаністичному й інтертекстуальному вимірах [1]. Про те, що рівень модуляції структури твору залежить від жанру [2, 154], говорить В. Буряк. Визначає публіцистику як сферу мо-

делювання свідомості реципієнта Й. Лось [3]. Спроба окреслення знакових структур та поетикальних особливостей публіцистики Р. Іваничука у наших розвідках дає можливість знайти цей жанр літератури у семіотичному дискурсі.

Функціонально комунікативний план та проблематико-тематична версія публіцистики Романа Іваничука та Богдана Теленька має багато спільного, можливо, через те, що сучасники є активними борцями за незалежність України та представниками літературно-художнього процесу, хоча подільський публіцист активніше працював журналістом, редактором і громадським діячем, репрезентувався як письменник лише на початку двотисячних, а перший публіцистичний твір Романа Іваничук виданий вже у 1993р. Однак публіцистичні зразки обох авторів можна об'єднати за спільною розвінчаною національною ідеєю, на службу якій поставлена стильова парадигма, що ілюструє творчий метод митців: сповідальний характер, мемуарний виклад, критика як рухома естетика (риторика), художня критика, повчальний просвітницький характер, аксіологічність суджень, системність сентенцій, драматизм і ретроспективність оповідей та ін. Про сповідальність, як характерну ознаку письменників старшого покоління, пише М. Жулинський: «...ми ще не наблизилися до критичної межі мислення, за якого усвідомлення вини є гарантом творчого оздоровлення, де покаяння не є самовиправданням, а є покладанням вини інших на власну совість. Не минулося минуле, воно в нас. І доти, доки не буде здійснена моральна – через щире сповідь – покаяння – спокута гріхів. Хай чужих, не своїх, але гріхів наших. Нашої літератури...» [4, 10]. Зазначимо, що сповідальний характер перших публіцистичних праць спричинив мистецький пошук жанроутворень філософських трактатів, таких як сентенції, максими, гноми, медитації та ін., які традиційно об'єднуються як авторські роздуми під куполом есе.

Уся публіцистика Романа Іваничука є синтетичним макрообразом, що являє собою сукупність зображально-виражальних одиниць, які мають структурну, смислову, композиційну цілісність і виразну художньо-смислову (жанрову) еволюційність. Так, «Благослови, душе моя, Господа...» [5] можна визначити як образ-сповідь, «Мандрівки близькі і далекі» [6] – образ-подорож; третя книга – «На маргінесі» [6] – образ-медитація. «Щоденний щоденник» [6] – образ-свідчення. Всередині кожного монолітного образу-твору ми можемо виявити низку міні-образів й навіть поверхневий жанровий зсув публіцистики Р. Іваничука виокремлює певний жанрово-образний ряд, який має підкреслено-еволюційний характер: спогади – мандрівки – медитації – свідчення. У контексті авторської жанрової ідентифікації звертаємо увагу на те, що у всіх творах письменник називає свою публіцистику мемуаристикою, а «Щоденний щоденник» має такий, на нашу думку, визначальний припис, де йдеться про документалістику: «... мою свідомість водно діймає переконання, що майбутньому читачеві достовірні свідчення будуть набагато цікавіші, ніж змодельовані під власний світогляд і досвід письменника сюжети, які не є документальним відбитком проминулого часу й представляють лише авторське артистичне вміння бачити світ у спектрі власних смислів, а не у світлі конкретної правди» [6, 168]. Політичний роман «Країна Ірредента» [7] має підкреслено публіцистичний характер – образ-фреска. «Усе, про що буду розповідати, відновилося в моїй пам'яті так, як то буває іноді під час реставрації собору: відвалюється частина тиньку – й перед реставраторами відкриваються зовсім незнані або добре забуті записи, зображення святих чи то історичних осіб...» [7, 26]. У творі виокремлюємо жанри, які з'являються як інші «породи» внаслідок жанрового зсуву, здебільшого це видіння, спогади, сентенції, мартиролог та ін.

Щодо системного жанрового аналізу публіцистики Богдана Теленька, якому варто було би присвятити більш розгорнуті студії, потрібно зазначити, що досліднику не важко буде виокремити у жанрово-стильовому баласті значний відсоток творів за жанром журналістики. Наприклад, книга «Технологія громадянського спротиву» [10], репрезентована як нотатки провінційного журналіста під грифом «публіцистика», складається зі статей, які шість років друкувалися автором у традиційній колонці редактора, а об'єднані й видані як тематично й проблематично єдиний ідейно-філософський, в міру політизований твір, своєрідний документальний щоденник непростого періоду нашої новітньої історії, що має певну пафосну конфігурацію й яскраву жанрову палітру. Сам термін у назві твору («технологія») передбачає початок, розвиток і завершеність (прогнози) щодо громадянського спротиву: «Виходить, що критична маса того, що ми називаємо громадянським неспокоєм і спротивом, має таку здатність збурюватися за власними законами, подібними до дії вулканічної лави, яка завжди знаходить найслабші ланки у земній корі, аби нестримно вибухнути назовні» [10]. Повість-есе «Кодекс адвоката» [8] відкриває публіцистичний ряд творів, різних за авторською жанровою ідентифікацією: «Щоденник націонала» [9] – документальні нариси, «Технологія громадянського спротиву» [10] – нотатки, «Хроніки пересмішника» [11] – роман-есе. Публіцистику Богдана Теленька важко окреслити як єдине синтетичне утворення щодо проблематико-тематичного комплексу творів, поступовості викладу сюжетних композицій, жанрової конструктивності, поетикальних особливостей, творення модуль-систем. Однак його творчий масив сприймається органічно й цілісно завдяки високій

художній майстерності та чіткій ідейній організації – автору вдається міцно тримати фокус реципієнта на проблематико-ідейній домінанті розвитку національної ідеї, проведеної крізь низку подій, фактів і персоналій історичного та сучасного Поділля та України. Жанрово об'єднаний видавцем як книга документальних нарисів «Щоденник націонала» – це комплекс творів, який складається з окремо художньо організованих і майстерно пов'язаних щоденників, нарисів, свідчень, повчань, нотатків, журналістських розслідувань та ін., серед яких щоденники і нариси як жанри-домінанти задають жанровий пошук.

Спонукає до глибшого аналізу заголовкового корпусу публіцистики Б. Теленька назва роману-есе «Хроніки пересмішника». Це гостросюжетний твір, який є своєрідною художньо-документальною хронікою подій в національно-державницькому русі України новітньої пори. «Хроніки» мають підкреслено автобіографічний характер й викладені на антиномічному матеріалі героїв і антигероїв нашої сучасної та далекої минувшини і несподіваних оцінках знакових подій історії нашого народу та діянь відомих особистостей в авторському потрактуванні. Нетрадиційним для публіцистичних творів є форма художнього мовлення – автор часто скептично звертається до себе від третьої особи й задає пересмішницький тон в оцінці багатьох описуваних подій. Як і Роман Іваничук, Богдан Теленько широко використовує в якості епіграфу вірші з Біблії та жанрові екстраполяції, такі як церковно-книжні сумарії, заповіді, мандрівки, уроки, авторські пояснення, ремарки, історіософічні відступи. Серед нових жанроутворень, винайдених «корисних копалин» сучасної публіцистики, є ремікс, який в традиційному літературознавстві (текстознавстві) можна визначити як період. У розділі «З патріотичних реміксів» знаходимо більше десятка розділених абзацами смислово-пов'язаних довершених суджень, сентенцій та апеляцій про незалежність, націю, патріотизм, самостійність, совість та ін. Ідентична побудова викладу часто зустрічається як медитації у творах Р. Іваничука, однак Б. Теленько сміливо дає їм жанрову назву міксу (реміксу), що у перекладі з англійської означає «змішування».

За часів розвитку незалежної держави відбувся злам радянської системи й на тлі посттоталітарної дійсності стався концептуальний зсув мистецької свідомості, яка в свою чергу «зламала» й жанрову традиційність і канонізованість задля відкриття таємниць і «гріхів» свого часу, свого народу, свого покоління, свого мистецького оточення, самих себе. Так, публіцисти, кожен на своїй висоті, – Богдан Теленько у площині «Поділля – Україна», а Роман Іваничук у вимірі багатовікової історії буття та нашого народу розвивають філософію зради. Відома студія «Ренегат» й інші твори Р. Іваничука та «Хроніки пересмішника» (у першій редакції «Хроніки ренегата») Б. Теленька ведуть читача до подібної рецепції: ренегат – це не просто зрадник, а людина, яка внаслідок хворого (рабського) світобачення переосмислила сенс свого буття і зробила вибір. Роман Іваничук порушує цю проблему у багатьох історичних та філософських романах, у часи, коли письменник був вимушений залишатися тривалий час у «полоні» романної прози, адже у радянські часи це був чи не єдиний жанр, де ретроспекції до історичних джерел давали можливість сіяти зерно правди. Підкреслимо, що сьогодні сучасні публіцисти сміливо використовують такий традиційний епічний жанр як роман, щоправда із зазначенням «політичний», «роман-есе», «роман-фреска», де відбуваються доволі сміливі стильові експерименти.

Таким чином, ми наголошуємо на довершеності (зрілості) внутрішньої концепції автора-публіциста, яка, маючи потужне ядро, остаточно розщепилася у публіцистиці не лише з ілюстративною метою (сенсаційної інформаційної вибуховості), тобто розкриття сучасникам та майбутнім поколінням фактологічного матеріалу і власного кредо. Р. Іваничук та Б. Теленько прагнуть максимально більшого – виведення свідомісних сенсорів реципієнта не тільки на власний інформаційно-інтелектуальний рівень, а й на рівень глибоко філософського (духовного) пізнання і творення. Подібна взаємодія внутрішніх і зовнішніх чинників у публіцистичній творчості зумовлює складні часо-просторові зсуви в оповіді, зміщення центру авторської уваги у сферу свідомості персонажа. Отже, на матеріалі творчості Романа Іваничука та Богдана Теленька ми простежуємо жанрово-стильовий зсув традиційних публіцистичних жанрів (статей, мемуарних спогадів, щоденників, нарисів), що відкриває досліднику сучасної публіцистики, досі рідковживані у цій галузі літератури, жанрові «породи»: сповідь, медитація, свідчення, сентенція, фреска, реставрація, видиво, легенда, притча, максима, гноми, інтермецо та ін. Публіцистичний жанр як потенційно глибокий та багатий на внутрішні жанрово-стильові варіації дає можливість розкрити внутрішній світ автора (його власну рецепцію часу, подій, творів інших сучасників) що, у свою чергу, спонукає до поглибленої психологізації реципієнта.

Слід підкреслити, що поетикальна структура сучасної публіцистики багатовимірною у проблематико-тематичному плані та потребує подальшого системного дослідження. Варто було б окреслити такі аспекти: роль впливу поетикальних засобів на реципієнта-сприймача; оригінальність мовостилу публіциста у процесі жанротворення; художні прийоми внутрішньої організації твору як формотворчі чинники оригінальної публіцистичної конструкції; наскрізний аналіз усієї публіцистичної творчості письменника з виокремленням тематичних домінант та ін.

Список використаних джерел

1. Галич В.М. Поетика публіцистичного тексту (на матеріалі творчості Олеся Гончара): навч. посібник / В.М. Галич. – К.: Шлях, 2006. – 200 с.
2. Буряк В. Д. Генеза концептуальності сучасного публіцистичного мислення у контексті сучасної свідомісної парадигми ХХІ століття / В. Д. Буряк // Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Журналістика. – 2001. – Вип. 21. – С. 154–164.
3. Лось Й. Правда слова / Й. Лось // Вісник Львів. ун-ту. Серія: Журналістика. – 2000. – Вип. 20. – С. 4-45.
4. Жулинський М. Г. Подих третього тисячоліття. Українська література на межі тисячоліть / М. Г. Жулинський // Біблія і культура: збірн. стат. – Вип. 2. / За ред. А.Є. Нямцу. – Чернівці: Рута, 2000. – 213с.
5. Іваничук Р. Благослови, душе моя, Господа...: Щоденникові записи, спогади, роздуми / Р. Іваничук. – Львів: Вид. спілка «Просвіта», 1993. – 270 с.
6. Іваничук Р. Дороги вольні і невольні. Спогади та медитації / Р. Іваничук – Львів: Вид. спілка «Просвіта», 1999. – 575 с.
7. Іваничук Р. Країна Ірредента / Р. Іваничук. – К.: Ярославів вал, 2008. – 191с.
8. Теленько Б. Кодекс адвоката Клари Моргулян: повість-есе / Б. Теленько – Хмельницький-Київ: Видавництво Сергія Пантюка, 2004. – 128с.
9. Теленько Б. Щоденник націонала. Книга документальних нарисів авторської серії творів «Публіцистика» / Б. Теленько – Хмельницький-Київ: Видавництво Сергія Пантюка, 2004. – 168с.
10. Теленько Б. Технологія громадянського спротиву. Нотатки провінційного журналіста / Б. Теленько – К.: Видавництво Сергія Пантюка, 2011. – 264с.
11. Теленько Б. Хроніки пересмішника / Б. Теленько – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2012. – 400с.
12. Іванюк Б. П. Жанрологічний словник: Лірика / Б.П. Іванюк. – Чернівці: Рута, 2001. – 92 с.

Summary. The article offers a comparative analysis of the genre and stylistic originality Podolian publicist Bogdan Telenko and famous Ukrainian writer Roman Ivanychuk. The attention to such poetical features of modern journalism as a genre shifts and stylistic experiments in publicistic works of these authors.

Key words: publicize, genre, style, image, poetry, poetical features, conceptual, symbolic, semiotic.

Отримано: 4.09.2012 р.

УДК 82.0

О.С.Волковинський

НЕОБХІДНІСТЬ ПОДОЛАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ХАОСУ В КЛАСИФІКАЦІЇ ЕПІТЕТІВ

Стаття присвячена проблемам подолання термінологічної невпорядкованості та класифікації епітетів. Розглядаються існуючі систематизації епітетів і пропонуються перспективні методологічні підходи для створення універсальної класифікації епітетів.

Ключові слова: епітет, інфракласи, класи, класифікація, надкласи, підкласи, таксономія.

Проблема класифікації епітетів – один з наріжних каменів у справі формування епітетології. «Розбіжність, що спостерігається у поглядах дослідників на природу епітета відбивається в існуючих класифікаціях епітета» [11, 10]. Подолання такої розбіжності – справа надзвичайної важливості. Багатьох науковців переповнює бажання додавати до самого поняття «епітет» ще якусь епітетну характеристику. Або можна стверджувати, що саме поняття «епітет» володіє якимось містичним чи магічним потенціалом притягувати до себе додаткові означення.

Поряд із застосуванням загальноновизнаних і загальноприйнятих визначень різновидів епітета (наприклад, постійний епітет, метафоричний епітет тощо), які отримали достатнє наукове обґрунтування, в сучасній філологічній науці, складається прикра практика широкого впровадження номінативних модифікацій епітета без достатніх аргументів і пояснень щодо їхнього змісту чи структурних особливостей. Часто визначення нового різновиду епітета не супроводжується відповідними коментарями або детальним тлумаченням.